

Güneş-Aslan, G. (2020). Çocuğa yönelik cinsel istismarın açığa vurulma süreci hakkında bir derleme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1886-1912.

Derleme

Makale Geliş Tarihi: 11.04.2020
Makale Kabul Tarihi: 26.10.2020

ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMARIN AÇIĞA VURULMA SÜRECİ HAKKINDA BİR DERLEME

A Review on The Process of Disclosing Child Sexual Abuse

Güler GÜNEŞ ASLAN*

* Dr., Yalova Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, gulergunes34@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6509-8278

ÖZET

Bu çalışmada cinsel istismarın açığa vurulma süreci ve bu süreci etkileyen etmenler incelenmiştir. İlgili alanyazın incelenerek yapılan gözden geçirme çalışmasına göre, cinsel istismarın açığa vurulma sürecini etkileyen etmenler bireysel etmenler ve çevresel etmenler olarak sınıflandırılmıştır.

Öncelikle, cinsel istismarın bir süreç içinde açığa vurulması konuyla ilgili kuramsal yaklaşımlara dayanarak ele alınmıştır. Daha sonra cinsel istismarın açığa vurulmasını etkileyen bireysel etmenler yaş, cinsiyet, duygusal etmenler ve bilişsel etmenler olarak; çevresel etmenler ise aileyle ilgili etmenler ve sosyo-kültürel etmenler olarak sınıflandırılmıştır. Bu bulgulardan hareketle cinsel istismarın açığa vurulması sürecinde sosyal hizmet alanında yapılabilecek katkılar tartışılmıştır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklara destek koruma ve tedavi hizmetlerinin başlatılması için açığa vurma davranışını teşvik edecek sosyal hizmet çalışmaları yapılması çok önemlidir. Bunun için çocukları ve çocukların çevrelerini eğitici sosyal hizmet programlarının uygulanması önemlidir. Cinsel istismara uğrayan tüm çocuklar için ulaşılabilir sosyal hizmet kurumlarının var olması da cinsel istismarın açığa vurulması sürecini kolaylaştırabilir.

Anahtar kelimeler: *Cinsel istismar, sosyal hizmet, açığa vurma*

ABSTRACT

In this study, the process of disclosure of child sexual abuse and the factors affecting this process were examined. According to a review study conducted by examining the relevant literature, the factors affecting the disclosure process of child sexual abuse were classified as individual factors and environmental factors.

First of all, the disclosure of child sexual abuse in a process is handled on the basis of theoretical approaches. Then, individual factors affecting the disclosure of child sexual abuse were age, gender, emotional and cognitive factors; environmental factors are classified as family-related factors and socio-cultural factors. Based on these findings, the possible contributions in the field of social work in the process of disclosing child sexual abuse are discussed.

It is very important to conduct social work activities that will encourage disclosure behavior in order to initiate support, protection and treatment services for children who have been subjected to sexual abuse. For this, it is important to implement social work programs that

educate children and their environment. The availability of accessible social service institutions for all children who were sexually abused can also facilitate the process of disclosing child sexual abuse.

Key words: *child sexual abuse, social work, disclosure*

GİRİŞ

Psikiyatrik tanı ölçütlerini içeren DSM V'e göre cinsel istismar, bir yetişkinin kendi cinsel tatmini için çocuğu, cinsel organlarını okşama, penetrasyon (penisin vajinaya girmesi), anal yolla cinsel ilişki veya uygun olmayan cinsel materyale maruz bırakma şeklinde davranışlara maruz bırakmasıdır (American Psychiatric Association, 2013: 718).

Cinsel istismar çocukların fiziksel sağlığına ve ruh sağlığına zarar verebilmektedir. Cinsel istismarın olumsuz etkileri çocukların yetişkinlik dönemine de yansiyabilmektedir. Cinsel istismarın, çocukluk ve yetişkinlik dönemindeki etkileri birbirinden büyük ölçüde farklılaşabilmekte, bazıları çocukluk veya ergenlik döneminde, bazıları yetişkinlik döneminde ortaya çıkmaktadır. Bu etkiler duygusal, kişilerarası, davranışsal, bilişsel, fiziksel ve cinsel olarak bir dizi boyutta kümelenmektedir (Sanderson, 2006: 53).

Cinsel istismar yaşandığı çocukluk döneminde duygusal, davranışsal ve bilişsel çeşitli sorunlara yol açmasının yanında bireylerin topluma tam katılımının ve üretken olmalarının beklendiği yetişkinlik dönemindeki işlevselliklerini de etkileyebildiği için, bu olgunun hem bireysel hem toplumsal bir sorun olduğu düşünülebilir. Hem bireysel hem toplumsal boyutlarından ötürü cinsel istismar, tıp, sosyal bilimler, eğitim bilimleri ve fen bilimleri tarafından çeşitli boyutlarıyla incelenmektedir. Cinsel istismarın akademik olarak ele alınması gereken boyutlarından birisi de, cinsel istismarın açığa vurulmasıdır. Açığa vurma cinsel istismarın sağlık boyutu, sosyal boyutu ve hukuki boyutuyla ilgili tüm araştırma ve uygulamaların başlatılması için kilit noktadır. Nitekim açığa vurulmayan cinsel istismarın bahsedilen boyutlara göre değerlendirilmesi ve kimi zaman da durdurulması mümkün olmayacaktır.

Cinsel istismar kimi zaman istismarı uygulayan bireyin girişimleriyle gizli kalmaktadır. Cinsel istismarı uygulayan bireyler olayın gizli kalmasını sağlayarak aynı çocuğa tekrar istismar uygulayabilmekte yahut başka çocuklara da istismar uygulayabilmektedir. Bu açıdan cinsel istismarın açığa vurulması, süregelen istismarın durdurulması, cinsel istismarı uygulayan bireylere müdahale edilip risk altındaki başka çocukların cinsel istismardan korunması için önemlidir.

Cinsel istismarın açığa vurulmasının üzerinde durulmasının bir diğer önemli nedeni cinsel istismarın bireysel ve toplumsal boyutlardan dolayı açığa çıkmaktan çok gizli

kalmaya yatkın olmasıdır. Cinsel istismar çocuklar tarafından kimi zaman inanılmama korkusu, utanç, korku, kendini suçlama ve başkalarının duygularını incitmeme gibi durumlardan ötürü kasıtlı olarak kimseye bildirilmemektedir (Alaggia, 2004: 1219). Çocuklar çoğunlukla kendilerine sorulana kadar cinsel istismarı gizli tutabilmekte, hatta kimi zaman konuyu kısmen açığa vurmaktadırlar (McElvaney, 2013: 165). Çocukların açığa vurmaya ilgili çekimser olması ve cinsel istismarı konuyla ilgili kendilerine soru sorulmadan açığa vurmamaları çocuklardan sorumlu olan çevreye sorumluluk yüklemektedir. Bu açıdan çocukların açığa vurma davranışlarının ne şekilde olabileceği ve açığa vurmaya nelerin engelleyip nelerin kolaylaştırabileceği hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir.

Çocukların cinsel istismarı açığa vurma şekli çocuktan çocuğa değişkenlik gösterebilmektedir. Cinsel istismar çocuklar tarafından kimi zaman doğrudan sözel yolla kimi zaman sözel olmayan davranışsal öğelerle ifade edilmektedir. Bu davranışsal öğeler ebeveynlerden ayrı kalmaya aşırı tepki vermek, küçük çocuklar için öfke nöbetleri, ergenler için öfke patlamaları, evde olmaktan kaçınmak veya evden kaçmak şeklinde görülebilmektedir (Alaggia, 2004: 1218).

Çocuklar cinsel istismarı aile üyesi, arkadaş, öğretmen gibi kişilere, sağlık hizmeti aldığı birimlere veya adli birimlere bildirebilmektedir. Yakın çevreye bildirme daha sık görülürken yetkili makamlara bildirme daha az görülmektedir. Lahtinen, Laitila, Korkman ve Ellonen (2018) geniş bir örnekleme Finlandiya’da yaptıkları araştırmada çocukların istismarı çoğunlukla arkadaşlarına anlattıklarını, yetkililere bildirmenin buna kıyasla daha az olduğunu, önemsememe, kendilerini cinsel istismara maruz bırakılmış olarak düşünmeme, bildirmek için cesareti olmama gibi nedenlerle cinsel istismarı ilgili yetkili makamlara bildirmediklerini belirtmişlerdir. Cinsel istismarı resmî makamlara bildirmek bir adli süreci de başlatabileceği için çocuklar bu anlamda istismarı açığa vurmaktan kaçınabilmektedir. Stiller ve Hellmann (2017)’in Almanya’da 16-40 yaş arasındaki katılımcılarla yaptığı araştırmada, katılımcılara 16 yaşından önce cinsel istismara uğradıysalar bu durumu açığa vurup vurmadıkları sorulmuştur. Araştırmaya göre katılımcıların %76’sı durumu başkalarına aktarmış ancak %14’ü adli makamlara bildirmiştir. Açığa vuranların üçte biri kendilerine inanıldığını belirtmiş, %43’ü açığa vurma sonucunda herhangi bir şey olmadığını belirtmiştir. Buna göre cinsel istismarın yakın çevreye bildirilme oranı ve adli makamlara bildirilme oranı arasında büyük fark olabilmektedir. Cinsel istismarı yakın çevreye bildirmenin, her zaman bir yaptırım olmasa da, cinsel istismarın yakın çevreye bildirilmesi, resmî makamlara bildirilmesini de etkileyebilmektedir. Örneğin

Kanada'da çocukların istismarı adli tıp kurumuna bildirimini inceleyen Azzopardi, Eirich, Rash, MacDonaldc, Madigan (2019) çalışmalarında çocuğun istismarı daha önceden başkasına anlatmasının adli tıp kurumuna bildirmesi açısından etkili olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda açığa vurma davranışı ilk olarak yakın çevreyle ilişki bağlamında gerçekleşmekte ve bu durum kısmen de olsa istismarın adli makamlara bildirilmesini sağlamaktadır. Açığa vurulan her istismarın resmî makamlara bildirilmiyor olması, çocuklara yönelik çevreleri tarafından verilen tepkilerle veya destek ve yönlendirme eksikliğiyle ilgili olabilir. Bu açıdan yakın çevreye istismarın bildirilmesinin her zaman hükmü olmaması, konuya bilimsel temeli olan profesyonel bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır.

Cinsel istismarın gizli kalmaya yahut adli birimlere bildirilmemeye yatkın bir olgu olmasının çocukların tam iyilik halini tehdit edebilmesi, istismarın açığa vurulmasını sosyal hizmetin odağına koymaktadır. Çünkü sosyal hizmetin temel hedeflerinden biri insanların ve toplumların tam iyilik halini sağlamaktır.

Sosyal hizmetin dayandığı ekolojik perspektife göre, meseleler kendisini etkileyen çevresel koşullar bağlamında ele alınmaktadır (Zastrow, 2015). Bu anlamda çocuklar tarafından cinsel istismarın açığa vurulmasının hem çocuklarla ilgili etmenlerin hem çocukları etkileyen çevresel etmenlerin ışığında incelenmesi gerekir. Bu çalışmada cinsel istismarın açığa vurulma süreci ve açığa vurma davranışını etkileyen bireysel ve çevresel etmenler incelenmiştir. Sonrasında cinsel istismarın açığa vurulması konusunda yapılabilecek sosyal hizmet müdahaleleri ele alınmıştır. İlk olarak açığa vurma davranışı bir süreç olarak değerlendirilerek incelenmiştir.

1. Bir Süreç Olarak Cinsel İstismarı Açığa Vurma

Cinsel istismarın açığa vurulması bir süreç içinde gerçekleşmektedir (Brattfjell ve Flâm, 2019). Cinsel istismarı açığa vurma sürecini etkileyen kararın öncesinde de, cinsel istismara uğrayan birey uzun duygusal ve düşünsel süreçlerden geçmektedir (Linell, 2015). Açığa vurma nadiren bir kerelik anlatımla gerçekleşmektedir. Genellikle yaşanan deneyim parça parça olarak, uzun ve karmaşık bir süreç içerisinde paylaşılmaktadır (Easton, 2020).

Cinsel istismarın açığa vurulma süreci çeşitli etmenlerden etkilenmektedir. Bu etmenlerden bazıları kolaylaştırıcı bazıları engelleyici etkiler yapmaktadır. Bu engelleyici ve kolaylaştırıcı etmenler karşılaştırıldığında, engelleyici etmenler ağır basmaktadır (Alaggia, 2010). Cinsel istismara uğrayan çocuğun istismarı söyleme fırsatı olması (Morrison, Bruce ve Wilson, 2018: 182) ve çocuğa çevre tarafından zihinsel ve duygusal gelişim düzeyine uygun bilgilerin sağlanarak istismarın sorulması

(Lemaigre, Taylor ve Gittoes, 2017) istismarın açığa vurulmasını kolaylaştırmaktadır. Buna göre cinsel istismara uğradığı şüphesi bulunan çocuklarla profesyonel bir yaklaşımla mülakat yapıldığında cinsel istismarın açığa vurulması kolaylaşabilmektedir.

Bazı araştırmacılar cinsel istismarın açığa vurulması süreciyle ilgili çeşitli modeller ortaya atmıştır. Bu araştırmacılardan McElvaney, Greene ve Hogan (2011) çocukların cinsel istismarı açığa vurmasını 3 aşamada incelemiştir. McElvaney, Greene ve Hogan (2011) açığa vurma sürecinde biriyle paylaşılan samimiyet bağlamında sırrın açığa çıktığını vurgulamıştır. Öne sürdükleri ilk aşamada çocuk aktif olarak sırrını saklarken, ikinci aşamada anlatma arzusu ve saklama isteği arasında kuvvetli çatışma yaşamaktadır. Araştırmacılar bu baskı durumunu düdüklü tencereye benzetmiştir. Üçüncü aşamadaysa yukarıda belirtildiği gibi güvenilir birinin varlığında açığa vurma gerçekleşmektedir.

Allaggia (2004)'nin ortaya koyduğu modele göreyse, bazı cinsel istismar vakaları amaçlı, bazıları tesadüfi, bazıları da istenen/yönlendirilen bildirimlerle açığa çıkmaktadır. Cinsel istismarın çocuk tarafından doğrudan sözel yolla bildirilmesi konuyla ilgili amaçlı davranışı ifade etmektedir. Cinsel istismarın istenen/yönlendirilen bildirimlerle açığa çıkması, görüşme, danışmanlık, sanat, oyun ve konuşma terapisi ve diğer destekleyici ortamlarda meydana gelmektedir. Cinsel istismarın tesadüfen açığa çıkması ise başka birinin olaya şahit olması veya çocuğa yapılan herhangi bir tıbbi muayene sırasında gerçekleşebilmektedir (Allaggia, 2004: 1218).

Summit (1983: 181-188) ise çocukların cinsel istismarı açığa vurma sürecini Akomodasyon Sendromu adını verdiği modeliyle incelemiştir. Gizlilik, Çaresizlik, Tuzağa Düşme ve Akomodasyon, Gecikmeli, Çelişkili ve İkna Edici Olmayan İfşa ve Geri Çekme şeklinde 5 aşamayı kapsayan bir sürecin varlığından bahsetmiştir. Gizlilik aşamasında gerek çocuğun korkuları, gerek fail tarafından uygulanan korkutma ve kandırma gibi taktikler durumun gizli kalmasına sebep olmaktadır. Summit, Çaresizlik aşamasında çocukların tanıdıkları kişiler tarafından cinsel istismara uğratılma durumlarının yabancılar tarafından istismara uğratılma durumuna göre daha sık olduğunu, failin tanıdık olmasının çocuğu çaresizlik durumuna ittiğini belirtmiştir. Tuzağa Düşme ve Akomodasyon aşamasındaysa aile birliğini dağıtmamak üzere çocuğun çeşitli davranış stratejileri ve ruh sağlığı sorunları geliştirerek duruma uyum sağladığını belirtmiştir. Gecikmeli, Çelişkili ve İkna Edici Olmayan İfşa aşamasında Summit'e göre cinsel istismara sessiz kalan çocukların bilhassa bu çocuklardan enseste uğramış olanların ergenlik dönemine geldiklerinde yaşadıkları aile içi

çatışmaların etkisiyle istismarı bildirme olasılığı artmaktadır. Çocuk bunu dile getirdiğinde sadece inanılmama değil, günah keçisi haline getirilme, aşağılanma ve cezalandırma riskiyle de karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle ensest durumunda anne, güvenlik, yaşam uyumu ve değerlilik duygusunun sarsılmaması için eşine konuyla ilgili güven duyabilmektedir. Zira eşin istismar uyguladığını kabul etmek ailenin dağılması ve annenin kendi kimliğinin büyük parçasının dağılması anlamına gelebilmektedir. Son olarak Geri Çekme aşamasında, özellikle ensest durumunda çocuk ailenin dağılmasıyla ilişkili baskılardan dolayı ifadesini geri çekebilmektedir. Summit'e göre istismarın açığa vurulması, belirli aşamaları takip eden zor bir süreçtir. Açığa vurma sonucu çocuk daha mağdur olabilmektedir. Summit (1983) açığa vurma davranışını, ifadeyi geri çekmeyle sonlanan belirli aşamalarla ele almıştır. Bradley ve Wood (1996)'un bu modeli incelemek için yaptıkları araştırmada cinsel istismarı resmî makamlara bildiren çocukların çoğunun ifadesini geri almadığını, Summit'in Akomodasyon Sendromunun kendi inceledikleri çocuk koruma servislerinde sık görülmediğini belirtmişlerdir. Buna rağmen Summit (1983)'in çalışması alanyazında yankı uyandırmıştır. McElvaney, Greene ve Hogan (2011), Summit (1983) ve Alaggia (2004) açığa vurma davranışını farklı açılardan ele alsalar da, genel anlamda açığa vurma dalgalı bir seyir gösteren bir sürece yayıldığını ifade etmişlerdir.

Alanyazındaki modellere göre sürece yayılan cinsel istismarı açığa vurma olgusunun daha iyi anlaşılması için, bu olguyu etkileyen etmenlerin de incelenmesi gerekmektedir. Cinsel istismarın açığa vurulmasını etkileyen etmenlerin anlaşılması, cinsel istismar konusunda çalışmalar yapan profesyonellerin gizli kalmaya yatkın olguları ortaya çıkarmalarını sağlayabilir. Aşağıda alanyazın incelenerek derlenen ilgili etmenlere yer verilmiştir.

2. Cinsel İstismarı Açığa Vurmayı Etkileyen Etmenler

Bu çalışmada cinsel istismarın açığa vurulmasını etkileyen etmenler bireysel etmenler ve çevresel etmenler olarak ana kategorilere ayrılarak incelenmiştir. Bireysel etmenler yaş, cinsiyet, bilişsel etmenler ve duygusal etmenler başlıkları altında incelenmiştir. Çevresel etmenler aileyle ilgili etmenler ve sosyo-kültürel etmenler başlıkları altında incelenmiştir.

2.1. Bireysel Etmenler

Cinsel istismarın açığa vurulmasını bireysel düzeydeki bazı etmenler etkileyebilmektedir. Bu etmenler yaş, cinsiyet, bilişsel etmenler ve duygusal etmenler olarak alt başlıklarda ele alınmıştır.

2.1.1. Yaş

Cinsel istismarın çocuk tarafından açığa vurulmasının çocuğun yaşıyla ilişkili olduğu bazı çalışmalarda belirtilmiştir. Çocuğun yaşı kimi çalışmalara göre küçüldükçe, kimi çalışmalara göre büyüdükçe cinsel istismarın açığa vurulma olasılığı düşmektedir.

Çocuğun yaşının büyük olmasının, cinsel istismarı açığa vurma olasılığını düşürdüğü Easton (2013), Hershkowitz, Lanes ve Lamb (2007) ve Goodman-Brown, Edelstein, Goodman, Jones ve Gordon'un (2003) çalışmalarında ifade edilmiştir. Easton (2013) yetişkin erkeklerle yaptığı çalışmada cinsel istismara uğrama yaşı büyüdükçe ve failin aile üyesi olma durumunda bu bireylerin istismarı açığa vurmasının geciktiğini belirtmiştir. Hershkowitz, Lanes ve Lamb (2007) ve Goodman-Brown ve diğerlerinin (2003) çalışmalarında ise yaşı büyük olan çocukların cinsel istismarı açığa vurmakta daha gönülsüz olduğunu belirtilmiştir.

Bazı çalışmalara göre cinsel istismarın başlama yaşı küçüldükçe istismarın ortaya çıkma olasılığı düşmektedir (Alaggia, 2010: 36; Bae, Kang, Hwang, Cho ve Cho, 2017; Azzopardi, Eirich, Rash, MacDonaldc, Madigan, 2019). Leclerc ve Wortley (2015)'e göre çocuğun yaşı büyüdükçe istismar sırasında istismarı uygulayanla aynı evde yaşamıyorlarsa, istismarı bildirme olasılığı yükselirken, istismar sırasında istismarı uygulayanla aynı evde yaşıyorlarsa cinsel istismarı açığa vurma olasılığı düşmektedir. Çocuğun istismar sırasındaki yaşının yanında cinsel istismarı uygulayan bireyin yaşı da cinsel istismarın çocuk tarafından bir yetiškine açıklanmasını etkileyebilmektedir (Lahtinen, Laitila, Korkman ve Ellonen, 2018).

Cinsel istismar şikâyetiyle adli rapor tutulması için hastaneye başvuran çocukların verilerini inceleyen bazı çalışmalara göreyse, bu çocukların yaş ortalamasının 12-15 olduğu görülmüştür (Aktepe, Işık, Kocaman ve Eroğlu, 2013; Işık, Aktepe, Şimşek, Akyıldız, ve Yıldız, 2019; Topal, Balcı ve Erbaş, 2018). Buna göre açığa vurma belirli yaş gruplarında daha sık görülmektedir.

Çocuğun cinsel istismarı açığa vurma olasılığının bazı çalışmalara göre çocukların yaşı büyüdükçe, bazı çalışmalara göre küçüldükçe azalması farklı etmenlerin süreci etkilemesiyle ilgili olabilir. Örneğin Mc Elvaney ve diğerleri (2020) çocuğun yaşının cinsel istismarı açığa vurmasını etkileyip etkilemediğini sınıadıkları araştırmalarında çocukları yaşa göre 0-4, 5-8, 9-12, 13-14, 15-17 yaşları arasında gruplamıştır. Bu araştırmada çocukların cinsel istismara uğradıkları yaş döneminde cinsel istismarı açığa vurmaya daha eğilimli olduklarını belirtmişlerdir. Bu anlamda çocuklara cinsel istismarın üzerinden çok zaman geçmeden cinsel istismarı ifade etme ortamı sağlanması, durum üzerinde değişiklik sağlayabilir.

Cinsel istismarın açığa vurulması, içinde bulunulan yaş döneminin gelişimsel özellikleriyle de bağlantılı olabilir. Örneğin Kellogg, Koek ve Nienow (2020) çalışmalarında pre-adölesan dönemde gerçekleşen cinsel istismarda cinsel istismarın açığa vurulmasının güçleştiğini belirtmiştir. Bu durumun içinde bulunulan yaş döneminin kurallara uyma ve negatif sonuçlardan kaçınma gibi gelişim özellikleriyle bağlantılı olabileceğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla yaş ve açığa vurma ilişkisi çocukların dönemsel gelişim özellikleri dikkate alınarak değerlendirilebilir. Bu durumu daha ayrıntılı değerlendirmek için Piaget'in zihinsel gelişim kuramından faydalanılabilir. Piaget'e göre çocuklar 0-2 yaş, 2-7 yaş, 7-11 yaş ve 11 yaş sonrası gelişim döneminde bilişsel düzeyde birbirinden farklılık göstermektedir. Çocuklarda 0-2 yaş arasında duyusal hareket dönemi, 2-7 yaş arasında mantıklı düşünme yerine benmerkezci düşünme görülmektedir. 7-11 yaş arasında çocuklar somut düzeydeki nesnelere ilgili problem çözerken, henüz soyut düzeydeki konularla ilgili muhakeme yapmamaktadır. 11 yaş sonrasında bireylerde soyut kavramlarla ilgili muhakeme yapma becerisi, tümdengelim ve tümevarım yapmak gibi bilişsel yetenekler gelişmektedir (Piaget, 1952'den aktaran; Santrock, 2019). Bu zihinsel gelişim çocukların neyin doğru neyin yanlış olduğunu karar vermelerini sağlayan ahlak gelişimiyle de paraleldir. Piaget'e göre 4-7 yaş arasında heteronom ahlak sergileyen çocuklar, kuralların ve adaletin insan eseri olmaktan öte dünyanın değişmeyen özellikleri olduklarını düşünmektedirler. Bu dönemde bir davranışı değerlendirmek için davranışı yapanın niyetlerini değil davranışın sonuçlarını göz önünde bulundurarak davranışın doğruluğunu veya iyiliğini değerlendirmektedirler. 7-10 yaş arasındaki çocuklar heteronom ahlak özelliklerini taşımalarına rağmen özerk ahlak geliştirmeye başlayabilmektedir. 10 yaş üzerindeki çocuklar özerk ahlak göstermektedir. Özerk ahlak döneminde çocuklar bir davranışın doğruluğunu değerlendirmek için hem failin niyetlerini hem de davranışın sonuçlarını ele almaktadırlar (Piaget, 1932'den aktaran; Santrock, 2019). Bu kuramdan yola çıkılarak durum yorumlanırsa, çocuklar yaklaşık 10 yaşına kadar bir davranışı değerlendirirken failin niyetini dikkate almadan davranışın sonuçlarına odaklanabildikleri için eğer cinsel istismar sonucu zarar görmediklerine inanıyorlarsa bu durumu kendilerine yönelik uygunsuz bir davranış olarak değerlendirmeyebilirler. Cinsel istismarı uygulayan kişi de çocuğu, bunun bir sevgi göstergesi veya beraber oynadıkları bir oyun gibi iyi niyetli bir davranış olduğuna inandırırsa çocukların cinsel istismarı açığa vurmaktan geri durabilecekleri söylenebilir. Kellogg, Koek ve Nienow (2020)'un yorumladığı gibi de belirli yaş dönemlerinde çocuklar cezalandırılmaktan kaçınmak için cinsel istismarı açığa

vurmaktan geri durabilir. Sonuç olarak, yaşa bağlı gelişimin açığa vurma davranışına etkisini anlamlandırmak için zihin ve ahlak gelişimiyle ilgili kuramsal alanyazına başvurulabilir.

2.1.2. Cinsiyet

Cinsel istismarın açığa vurulmasını etkileyen bir diğer etmen çocuğun ve istismarı uygulayanın cinsiyetidir. Özellikle erkek çocuklar açısından cinsel istismarın açığa vurulması gecikebilmektedir. Azzopardi, Eirich, Rash, MacDonaldc, Madigan (2019) Kanada'da çocukların istismarı adli tıp kurumuna bildirmelerinde erkeklerin, kızlara göre daha isteksiz olduklarını belirtmişlerdir. O'Leary ve Barber (2008)'in çalışmasında da benzer olarak erkek yetişkinler kadın yetişkinlere göre çocukken uğradıkları cinsel istismarı hem istismarın gerçekleştiği zamana yakın dönemlerde daha az açığa vurmuş hem de açığa vurmaya daha fazla geciktirmiştir. Hunter (2011) da cinsel istismarın açığa vurulmasıyla ilgili yetişkinleri incelediği nitel araştırmada, çoğu katılımcının çocukken bu durumu sakladığını ortaya çıkartmıştır. Araştırmasında erkek yetişkinlerin çocukken uğradıkları istismarı gizlemelerinde, gizli eşcinsel olmaktan, istismar yüzünden eşcinsel olacağından ve eşcinsel olarak etiketlenmekten çekinmelerinin etkili olduğunu belirtmiştir.

Bu durum içinde bulunulan toplumdaki erkeklikle ilgili sosyal temsillerle ilgili olabilir. Erkeklige ait normlar ve stereotipler, erkek çocukların uğradığı cinsel istismarın açığa çıkmasını geciktirebilmektedir. Cinsel istismara uğrayan erkekler, olayı açığa vurunca olumlu tepkiler alsalar da olumsuz tepkilerle daha çok karşılaşmaktadırlar (Gagnier ve Collin-Vézina, 2016).

Cinsel istismara uğrayan erkekler açısından, failin de erkek olduğu durumlarda, cinsel kimlikle ilgili toplumsal rol ve beklentilerin onları açığa vurma davranışı açısından daha dezavantajlı bir duruma soktuğu söylenebilir. Nitekim hem cinsel istismarın oluşturduğu olumsuz duygu karmaşası hem de cinsel istismara uğramaktan ötürü toplum tarafından marjinalleştirilmekten korkmak, bireyin toplumsal yaşama katılımını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu anlamda erkeklerin cinsel istismarı açığa vurma açısından geride durduğu söylenebilir.

Cinsel istismara uğrayan erkekler cinsel istismarı açığa vurduklarında yukarıda belirtildiği gibi eşcinsel veya kurban olarak görülmekten korkarken, cinsel istismara uğrayan kız çocukları da cinsel istismarla ilgili sorumlu olup olmadıkları konusunda çatışma yaşayabilmekte, suçlanmak ve kendilerine inanılmaması korkusuyla uğradıkları istismarı gizleyebilmektedir (Alaggia, 2005). Buna göre cinsel istismara uğrayan kız ve erkeklerin istismarı açığa vurmalarını engelleyen gerekçelerinin

çevresel etmenlerden etkilendiği ve bu gerekçelerin birbirinden farklılaştığı görülmektedir. Erkeklerin cinsel kimlikleriyle ilgili çelişki yaşamaktan ve çevre tarafından incitilmekten korktukları görülmektedir. Kızların ise çevre tarafından sorumlu tutulup cezalandırılma korkusu yüzünden istismarı açığa vurmaktan çekindikleri görülmektedir. Bu durum sosyo-kültürel etmenlerle de bağlantılı olduğu için bu çalışmanın çevresel etmenler bölümündeki sosyo-kültürel etmenler başlığı altında ayrıntılı olarak incelenmiştir.

2.1.3. Bilişsel Etmenler

Cinsel istismarın açığa vurulmasını etkileyen bireysel düzeydeki bir diğer etmen bilişsel etmenlerdir. Cinsel istismara uğrayan çocukların bilişsel yeterlilikleri ve cinsel istismarla ilgili bilgi düzeyi ve cinsel istismarı değerlendirme biçimi cinsel istismarın açığa vurulmasında etkili olabilmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuğun bilişsel düzeyde istismarın farkında olması, açığa vurma için gerekli şart olsa da yeterli değildir. Bu durumu bilişsel düzeyde pek çok etmen etkileyebilir.

İlk olarak zekâ, özellikle sözel zekâ düzeyi cinsel istismarın çocuk tarafından gönüllü olarak bildirilmesiyle ilişkilidir. Zekâ düzeyi daha düşük olan çocuklar, cinsel istismarı bildirmede daha az gönüllü olmaktadır (Bae, Kang, Hwang, Cho ve Cho, 2017). Zekâ, bireyin cinsel istismarı kavrayış şeklini etkileyebileceği için, açığa vurma davranışını da etkileyebilmektedir. Zekâ düzeyinin normal düzeyin altında olması, bireyin kendine yönelik cinsel istismarı doğru değerlendirmesini engelleyeceği gibi açığa vurma davranışını da engelleyebilir.

Çocukların cinsel istismarı ve olayla ilgili kendini değerlendirme şekli de istismarın açığa vurulmasını etkileyebilmektedir. Coulborn Faller (2020: 2)'in belirttiği gibi istismarı uygulayan yetişkin çocuğu kandırarak, çocuğu olayın kurbanı değil de gönüllü katılımcısı olduğuna inandırabilir veya çocuğun hediye ve parayla sessiz kalmasını sağlayabilir. Çocuğun istismarı uygulayan tarafından manipüle edildiği bu tarz durumlarda açığa vurma davranışı güçleşebilir. İstismarı uygulayan birey, çocuğu sevgi temelli bir ilişki gereği bu davranışları kendisine uyguladığına inandırabilir. Bu yüzden açığa çıkma durumunda çocuk suçluluk duyacağı için durumu gizleme yolunu tercih edebilir. Cinsel istismarla ilgili çocuğun kendini sorumlu algılaması açığa vurma davranışını geciktirebilmektedir (Goodman-Brown vd., 2003). Bu durum çocuğun istismarı kontrol edebilecekken kontrol edemediği düşüncesinden veya çocuğun kendisinin cinsel istismarın ortaya çıkmasında katkısı olduğu düşüncesinden dolayı suçluluk hissetmeleriyle ilgili olabilir.

Açığa vurma üzerinde çocuğun toplumsal kurallar, kanunlar ve kaynaklarla ilgili sahip olduğu bilgi ve kavrayış da etkili olabilir. Bu anlamda çocukların çocuk hakları hakkındaki bilgi eksikliği, cinsel istismara yönelik hizmetler hakkındaki bilgi eksikliği, çocuk hakları eğitimlerine katılım eksiklikleri cinsel istismarın açığa çıkması konusunda engel oluşturmaktadır (Tat ve Öztürk, 2019: 381). Nitekim çocuk hakları açısından cinsel istismar bir hak ihlalidir. Bu anlamda çocuk hakları hakkında bilgisi olan çocuk birey, hak ihlaline uğradığından dolayı kamu önünde hakkını arayabileceği konusunda farkındalığı olabileceği için cinsel istismarı açığa vurma için daha cesaretli olabilir.

Cinsel istismara uğrayanın öznel değerleri ve düşünce dünyası da istismarın açığa vurulmasını etkileyebilmektedir. Örneğin Xiao ve Smith-Prince (2015) çocukluğunda cinsel istismara uğramış Pasifikli kadınlarla yaptıkları nitel araştırmada hoş olmayan şeyler hakkında konuşmama, hayatta başa gelen şeylerin geçici olduğu ve dünyada daha kötü olayların var olduğu düşüncesi cinsel istismarın açığa çıkmasını etkilemiştir (Xiao ve Smith-Prince, 2015: s.380). Buna göre bireylerin zihinsel ve ruhsal dünyalarında var olan bazı değer ve kişisel inançların cinsel istismarın açığa vurmalarını engellediği düşünülebilir. Bu tarz davranışlar bireyin kullandığı savunma mekanizmalarıyla da ilgili olabilir. Durumu veya etkilerini inkâr etme, durumu rasyonalize etme gibi savunma mekanizmaları açığa vurma davranışı üzerinde etkili olabilir.

Genel anlamda çocukların zihinsel yeterliliği, cinsel istismara ve kendilerine yönelik subjektif algıları ve kanuni haklarıyla ilgili bilgi düzeyinin açığa vurma davranışını etkilediği söylenebilir.

2.1.4. Duygusal Etmenler

Cinsel istismar, olumsuz doğasından ötürü bireylerin çocukluk ve yetişkinlik döneminde birçok olumsuz duygu oluşturabilmektedir. Bu duygulardan korku ve utanç bireylerin cinsel istismarı açığa vurmasını engellemektedir (Hunter, 2011). Bu olumsuz duygulardan bir diğeri suçluluk duygusudur. Suçluluk duygusu yahut bireylerin cinsel istismar sebebiyle kendini suçlaması cinsel istismarın açığa çıkmasının gecikmesi veya gizli kalması üzerinde etkili olmaktadır (Xiao ve Smith-Prince, 2015: 380; Hunter, 2011). Cinsel istismarla ilgili kendini suçlama, cinsel istismarı açığa vurma sonucu ebeveynlerin kendilerine inanmadığı çocuklarda, ebeveynlerinin kendilerine inandığı çocuklara göre daha sık görülebilmektedir (Melville, Kellogg, Perez ve Lukefahr, 2014).

Çocuğun bakım vereni veya başkaları tarafından inanılmama korkusunun yanında, cinsel istismar sebebiyle başkaları tarafından suçlanma korkusu cinsel istismarın açığa vurulmasını engelleyen bir diğer etmendir (Coulborn Faller, 2020; Morrison, Bruce ve Wilson, 2018: 182, Hunter, 2011). Korku, utanç, suçluluk gibi duygular, cinsel istismar çevre tarafından öğrenildiğinde çocuğun kendisini suçlayacaklarını, cezalandıracaklarını veya utandıracaklarını düşünmesiyle ilgilidir. Bu anlamda çevrenin vereceği tepkilerden endişe etmek çocukları cinsel istismarı açığa vurmaktan alıkoymaktadır. Buna rağmen cinsel istismarın şiddetinin arttığı durumlarda, istismarın olumsuz etkisi çevrenin olumsuz tepkisinin etkisinden daha ağır bastığı için, çevrenin vereceği olumsuz tepkilerin çocukların istismarı açığa vurma motivasyonu üzerindeki engelleyici etkisi azalabilmektedir (Lam, 2014).

Cinsel istismarın bildirilmesi sonucu çocuğun başına geleceğini düşündüğü şeylerden korkmasının yanında diğerleri için endişelenmesi de cinsel istismarın açığa çıkmasını olumsuz yönde etkilemektedir (Morrison, Bruce ve Wilson, 2018: 182). Fontes ve Plummer (2010)'a göre bazı kültürlerde cinsel istismar ortaya çıkınca, çocuğun ailesinin istismarı uygulayan bireyin ailesinden intikam almaya yöneleceği zorunlu bir şiddet durumu oluşabilmektedir. Bu durum intikama yönelen aile üyesinin tutuklanmasıyla aileye zarar verebilmektedir. Çocuklar aile üyelerinin olası öfke ve şiddet içeren tepkilerini önlemek için durumu gizlemek durumunda bırakılabilmektedir (Fontes ve Plummer, 2010: 501).

Çocuklar farklı korkulardan dolayı da istismarı gizleyebilmektedir. Bunlar, misilleme korkusu, koruyucu bakım veya mahkeme tanıklığı gerekliliği gibi mesleki müdahale korkusu veya bilinmeyen korkulardır. Cinsel istismarı bildirmenin çocuk tarafından hayal edilen sonuçları cinsel istismar durumundan daha kötü olarak algılanabilmektedir (Faller, 2007'den aktaran Coulborn Faller, 2020: 2). Çocuğun adli süreçler ve koruma altına alınma gibi durumlarla ilgili bilgi eksikliği bu süreçlerin kendisine korkutucu gelmesine sebep olabilir. Bu süreçlerle ilgili bilinmezliklerin oluşturabileceği kaygı, cinsel istismarın çocuk tarafından gizlenmesine sebep olabilir. Çocuğun cinsel istismarın ortaya çıkmasıyla ilgili taşıdığı korku ve kaygı istismarı uygulayan bireyin etkisiyle de oluşabilir. İstismarı uygulayan birey çocuğun yakını olduğu durumlarda, cinsel istismarı başkalarına bildirirse kendi sevgisini veya ailesini kaybedeceği konusunda çocuğu korkutabilir. Cinsel istismarı uygulayan birey, çocuğun yakını olmadığı durumlarda ailesine ve sevdiklerine zarar verme tehdidiyle çocuğu engelleyebilir (Coulborn Faller, 2020: 2). Cinsel istismarı uygulayan bireyin yaptığı, çocukta korku uyandırarak çocuğu etki altında bırakan ve çocuğu kendisinin

istemediği şekilde davranmaya yönlendiren davranışlar, istismarın açığa vurulmasını engelleyerek uzun süre devam etmesine sebep olabilir.

Genel anlamda korku, kendisinin ve ailesinin başına geleceğini düşündüğü şeylerden endişe etmek, inanılmama ve reddedilme veya sevgiyi kaybetme gibi şeylerden korkmak çocukların cinsel istismarı açığa vurma davranışını etkileyebilmektedir.

2.2. Çevresel etmenler

Bronfenbrenner (1979)'ın ortaya koyduğu ekolojik sistem kuramına göre çocuklar çevrelerinde bulunan çeşitli etmenlerle doğrudan ve dolaylı etkileşimlerde bulunarak gelişimlerini sürdürmektedir. Kendisi bu etkileşimin birbiriyle iç içe olan ögelerine mikrosistem, mezosistem, egzosistem ve makrosistem isimlerini vermiştir. Bronfenbrenner (1979)'a göre bir mikrosistem, belirli fiziksel ve maddi özelliklere sahip belirli bir ortamda gelişmekte olan kişinin yaşadığı faaliyetler, roller ve kişilerarası ilişkiler örüntüsüdür. Bu sistemde çocuk aile, okul gibi ortamlarda yüz yüze etkileşimleri deneyimlemektedir. Bir mezosistem, gelişmekte olan kişinin aktif olarak katıldığı iki veya daha fazla ortam arasındaki ilişkileri kapsamaktadır (örneğin bir çocuk için ev, okul ve mahalledeki akran grubu arasındaki ilişkiler). Bir egzosistem, gelişmekte olan kişiyi aktif bir katılımcı olarak içermeyen, ancak gelişmekte olan kişiyi içeren ortamda olanları etkileyen veya onlardan etkilenen olayların meydana geldiği bir veya daha fazla ortamı ifade etmektedir. Egzosistem, ebeveynin işyerini, başka bir kardeşin katıldığı bir okul sınıfını, ebeveynlerin arkadaş ağını vb. içerebilmektedir. Makro sistem ise alt kültür düzeyinde veya bir bütün olarak kültür düzeyinde var olan veya var olabilecek alt düzey sistemlerin (mikro, mezo ve ekzo) biçim ve içeriğindeki tutarlılıkları ve bunun altında yatan inanç sistemlerini veya ideolojiyi ifade etmektedir (Bronfenbrenner, 1979).

Bu yaklaşımdan yola çıkılırsa, cinsel istismarın açığa vurulmasını etkileyen çevresel etmenlerin çocuğun etkileşimde olduğu aile, arkadaş, akraba, okul gibi mikrosistemleri ve bu mikrosistemlerin etkileşimde olduğu mezosistemleri, ebeveynin içinde bulunduğu iş ve arkadaş çevresi gibi egzosistemleri, topluma ait kültürel değerler ve toplumun hukuki organizasyonu gibi makro sistemleri içerdiği düşünülebilir. Buna göre, içerdiği birçok aktörden dolayı, cinsel istismarın açığa vurulma sürecini birçok çevresel etmen etkilemektedir. Bu çevresel etmenlerin birbirleriyle de etkileşimde oldukları düşünülürse, bu etmenlerin açığa vurma süreci üzerindeki etkileri karmaşık olabilir. Bu etkilerin karmaşıklığının bir sebebi açığa vurma davranışına çevreden gelecek tepkilerin değişkenlik göstermesidir. Örneğin çocuğun cinsel istismarı açığa vurmaya niyetlendiği süreçte konuyla ilgili soru soran,

çocuğun verdiği işaretleri fark eden ve sözel paylaşımlarını dinleyen güvenilir insanların varlığı istismarı açığa vurmaya kolaylaştırabilmektedir (Brattfjell ve Flâm, 2019: 234). Çevreden gelme ihtimali olan ve gelen tepkilerin olumsuz olması da açığa vurma davranışını ve çocuğun sonraki yaşantısını etkileyebilmektedir. Örneğin O'Leary, Coohy ve Easton (2010) çocukken cinsel istismara uğramış yetişkinlerle yaptıkları çalışmada, cinsel istismar gerçekleştiğinde bunu kısa süre sonra başkasına bildirenlerde, kısa süre sonra başkasına bildirmeyenlere göre daha çok ruh sağlığı sorunlarıyla karşılaşmışlardır. Araştırmacılar cinsel istismarı başkalarına hemen söyleyen kişilerin daha fazla ruh sağlığı sorunu belirtisi göstermesini, çevrelerinden onlara uygun tepkiler verilmemesiyle ilişkilendirmiştir.

Açığa vurma davranışı çevreden gelecek tepkilerin yanında, ortamın buna elverişli olmasıyla ve toplumun konuyla ilgili değerleriyle de etkileşim halindedir. Bu kısımda çocuğun en yakından ilişkide olduğu mikrosistem olan ailenin ve etkileşimde olunan yakın ve uzak çevreyi şekillendiren toplumsal etmenlerin açığa vurma davranışına etkisi incelenmiştir.

2.2.1. Aileyle İlgili Etmenler

Aile, çocuğun içinde olduğu, cinsel istismar açısından incelenmesi gereken karmaşık süreçleri içeren bir mikrosistemdir. Çünkü aile çocuğun bakım, koruma ve destek almasının beklendiği bir birimken bu işlevleri her zaman tam anlamıyla yerine getirememektedir. Bunun yanında aile çocuğu istismar eden bireyi de içinde bulundurabilmektedir. Bir diğer durum, aileyle ilgili çeşitli etmenlerin çocuğun cinsel istismara uğrama riskini arttırabilmesidir. Örneğin Assink ve diğerlerine (2019) göre aile, cinsel istismara etki edebilecek risk etmenlerini de barındırmaktadır. Yaptıkları meta analiz çalışmasındaki en önemli riskler, çocuğun ve / veya kardeşlerinin daha önce cinsel istismara uğraması, çocuğun ev ortamında cinsel, fiziksel ve/veya duygusal istismara uğramış veya uğruyor olması ve çocuğun ebeveyninin çocukluğunda istismara uğramasıdır. Tanımlanan diğer riskler, parçalanmış aile yapısı, ebeveynlik sorunları, ebeveyn-çocuk ilişkisindeki zorluklar ve ailevi sorunlardır. Bu gibi etmenler çocuk açısından risk etmeni olduğu gibi açığa vurma durumundan da ayrı düşünülemez. Bir diğer husus Summit (1983)'in akomodasyon sendromu modelinde belirtildiği gibi istismarı uygulayan bireyin aile içinden biri olması açığa vurmaya zorlaştırabilmekte hatta cinsel istismarla ilgili yapılan bildirim geri alınmasına neden olabilmektedir.

Aile, cinsel istismarı uygulayan bireyi içinde bulundurabilmesine rağmen, çocuğun cinsel istismarı açığa vurabileceği temel birimlerden biridir. Aile çocuğun en yakın

çevresi olmasına rağmen, çocuğun aileye açılması her zaman kolayca gerçekleşmemektedir. Öncelikle çocuğun istismarı açığa vurması ebeveynlerinin bu bildirim nasıl tepki vereceğiyle ilgili tahminlerinden etkilenmektedir (Hershkowitz, Lanes ve Lamb, 2007; Mathews, Hendricks ve Abraham, 2016). Ebeveynlerin olumsuz tepki vereceğini tahmin etmek, özellikle istismarın ciddiyeti arttıkça, çocukların istismarı bildirmesinde etkili olabilmektedir (Hershkowitz, Lanes ve Lamb, 2007). Benzer bir durum Mathews, Hendricks ve Abraham (2016)'ın Güney Afrika'da 8-17 yaş aralığındaki, cinsel istismara uğramış kız çocuklarıyla yaptıkları nitel araştırmada dile getirilmiştir. Bu araştırmada çocukların yarısının ebeveynin tepkilerinden korktuğu için cinsel istismarı onlara bildirmediği, bazı çocukların da ebeveynlerine bildirecek aracı kişilere anlattıkları belirtilmiştir. Bu durum McElvaney, Greene ve Hogan (2011)'in modelinde belirttiği gibi açığa vurma konusunda tedirgin olsalar da güvenilir birinin varlığında çocukların cinsel istismarı daha kolayca açığa vurduklarını göstermektedir. Aynı araştırmaya göre, açığa vurma davranışına ebeveynler tepkisiz kalmış veya çeşitli şekillerde öfke göstermişlerdir. Bu durum çocukların açığa vurmaya ilgili çekince ve korkularında gerçeklik payının olabileceğini göstermektedir. Bu süreçte çocuğun ebeveyninin olası tepkilerinin dışında, ebeveynin çocuğa cinsel istismar haricinde duygusal ve fiziksel istismar uygulaması da açığa vurmaya geciktirebilmektedir. Tashjian, Goldfarb, Goodman, Quas ve Edelstein (2016) tarafından yapılan araştırmada, kendilerine ebeveynleri tarafından cinsel istismar uygulanmayan fakat duygusal ve fiziksel kötü muamele uygulanan çocukların cinsel istismarı açığa vurması incelenmiştir. Araştırmacılar ebeveynlerin çocuğa duygusal ve fiziksel istismar uygulamasının çocuğun cinsel istismarı açığa vurmasının gecikmesinde etkili olduğunu belirtmiştir. Buna göre aile üyeleri ve çocuk arasında açığa vurma açısından dinamik ve etkileşimli bir süreç olduğu söylenebilir. Bu süreçte açığa vurma davranışını etkileyen en önemli mikrosistem üyelerinden biri annedir. Annenin güçlü veya güçsüz oluşunun çocuğun cinsel istismarı anneye anlatmasında önemli bir etken olduğu söylenebilir (Paslı, 2017: 49). Hunter (2015)'in çalışmasında buna benzer olarak çocukluğunda cinsel istismara uğramış ve cinsel istismarı açığa vurmasına fırsat verilmemiş yetişkinler konuyla ilgili annelerini suçlamış, annelerine karşı bağlılık hissetmediklerini ve kendilerini ihanete uğramış ve korunmasız hissettiklerini belirtmişlerdir. Özellikle istismarı açığa vurduklarında anneleri kendilerine korumacı davranmamış kişiler annelerine karşı öfke ve nefret hissettiklerini belirtmiştir. Bilgin ve Mavili (2017)'nin araştırmasına göre de cinsel istismara uğramış çocuklar en çok istismarı uygulayana ve istismarı

engellenebileceğini düşündükleri kişilere öfkeli olduklarını belirtmişlerdir. Cinsel istismarı engellenebileceğini düşündükleri kişiyi ise ilk sırada anne olarak belirtmişlerdir. Bu bağlamda çocuklar sözel olarak açığa vurmasalar da anneleri tarafından istismarın anlaşılmasını bekleyebilmektedir. Çocuklar konuyla ilgili annelerinden daha koruyucu, güçlü ve mücadeleci olmalarını bekleyebilmektedirler. Annelerin cinsel istismar konusunda beklendiği gibi duyarlı veya korumacı davranmaması annelerin kişilik özellikleriyle ilgili olabilir. Annenin çekingen, bağımlı veya içedönük olma gibi kişilik özelliklerinin olması baş edilmesi zor görünen cinsel istismarı görmezden gelmeleriyle veya çocuğa yeterince korumacı davranmamalarıyla ilgili olabilir. Bunun yanında anne-çocuk arasındaki bağlanma tarzı, annenin çocuğun davranışsal ve duygusal değişimleri hakkında duyarlı olmamasına, cinsel istismarı fark etmemesine veya çocuğa kendisine bu istismarı anlatacak ortamı vermemesine de sebep olabilir. Annenin çocuğa yönelik kötü muamelesi de cinsel istismarın açığa vurulmasını etkileyebilmektedir. Lahtinen, Laitila, Korkman ve Ellonen (2018)'e göre anne tarafından duygusal istismara uğratılmamak, cinsel istismarın çocuk tarafından bir yetişkine açıklanmasıyla ilişkilidir. Buna göre annenin çocuğunu koruyup kollamasının yanında, çocukla kuracağı duygusal olarak güven veren ilişkiyle açığa vurma davranışını kolaylaştırabileceği söylenebilir.

Aile içinde barındırdığı farklı dinamiklerle de cinsel istismarın açığa çıkmasını etkileyebilmektedir. Ailenin baskıcı yapısı, babanın sorumsuz olması, babanın kötü alışkanlıklara sahip olması, aile bireylerindeki ruhsal bozukluklar ve istismar sonrası çocuğa yönelik oluşan olumsuz duygular cinsel istismarın açığa vurulmasına olumsuz etki yapmaktadır. (Paslı, 2017: 49). Aile içindeki iletişim tarzı özellikle kapalı ve dolaylı iletişim örüntülerinin kullanılması cinsel istismarın açığa vurulmasını geciktirebilmektedir. Bunun yanında ailenin dış sistemlerle çok etkileşime geçmeyerek sosyal anlamda izole olması da açığa vurma davranışını geciktirebilmektedir (Alaggia ve Kirshenbaum, 2005). Dolayısıyla aile içindeki diğer sorunlar doğrudan veya dolaylı olarak çocuğun istismarı açığa vurmasını etkileyebilmektedir. Aile içindeki sorunların cinsel istismarın açığa vurulmasını engellemesini, bu aile içi sorunların çözümsüz kalmasının da etkilediği düşünülebilir. Aile içindeki sorunların süregelen bir şekilde varlığını sürdürmeleri, çocukların uğradıkları cinsel istismarla ilgili sorunların da çözümsüz kalacağıyla ilgili inanç geliştirmelerine ve istismarın açığa vurulmamasına sebep olabilir.

Cinsel istismara uğrayan çocuklar kimi zaman da istismar uygulamayan ebeveyn veya bakım veren bireyler için travmaya ve sorunlara neden olmak istemedikleri için cinsel istismarı açığa vurmamaktadır (Coulborn Faller, 2020). Bu durumda çocuğun ebeveyne veya bakım veren bireye zarar verme korkusunun devreye girdiği söylenebilir.

Sonuç olarak aileyle ilgili birçok etmenin açığa vurma davranışını etkilediği görülmektedir. Bu etmenler kimi zaman kolaylaştırıcı kimi zaman engelleyici etkiler yapmaktadır.

2.2.2. Sosyo-kültürel etmenler

Toplum, geçmişten günümüze aktarılan örf, norm, kanun gibi yazılı ve sözlü kültürel olgularla kendini oluşturan insanları çevrelemektedir. Ahlaki-gayri ahlaki, normal-anormal, yasak-serbest, suç olan-suç olmayan davranışlar bir toplum içinde beraber yaşayan insanların sözlü yahut yazılı mutabakatıyla tanımlanmaktadır. İnsanların cinsel davranışları da toplum tarafından bu kodlara göre değerlendirilip sınırlandırılmaktadır. Cinsel istismar olgusu da bu toplumsal değerlendirmeden bağımsız değildir. Cinsel istismar olgusunun ortaya çıkması, toplumdaki çocuk kavramı hakkındaki sosyal temsiller, cinsel istismarın toplumsal düzeyde nasıl sorunsallaştırıldığı, cinsel istismarın toplumda sosyal bir sorun olarak görülüp görülmemesi, bu olgu hakkında toplumsal düzeyde farkındalık olup olmamasından etkilenebilir. Konuyla ilgili toplumsal farkındalığın yüksek olması ise insanın sosyal-duygusal ve cinsel gelişiminin seyri hakkında toplumdaki genel bilgi düzeyinin yüksek olması, çocukların toplumda birey olarak değer görmesi ve çocukların haklarının toplumsal olarak tanınmasıyla ilişkili olabilir.

Bu bağlamda cinsel istismarın açığa vurulmasının yaşanılan toplumda var olan çeşitli söylemler ve kültürel kodlarla ilintili olduğu düşünülebilir. Örneğin bazı kültürlerde, cinsellikle ilgili konuların açıkça dile getirilmesi hoş görülmemektedir. Yine bazı kültürlerde kadınlar erkeklerin dikkatini çekmezse erkeklerin onlara cinsel olarak yönelmeyeceği, erkeklerin cinsel isteklerinin çok olduğu ve kadınların onlardan mümkün olduğu kadar kaçarak bekâretini evliliğe kadar koruması gerektiği gibi söylemler yaygındır. (Fontes ve Plummer, 2010: 496). Toplumsal kodlarla bağlantılı olarak kız çocukları yetişkin olana kadar cinsel istismarı saklayabilmekte, yetişkinlik döneminde bile, başvurdukları kurumlardan alacakları tepkilerden çekinebilmektedir. İstismarın gizlenmesinde, izzet, hayâ gibi kişinin başına cinsel istismar geldiğinde ailesini ve toplumu utandıran kültürel etmenler etkili olabilmektedir (Gilligan ve Akhtar, 2006). Toplum tarafından ayıplanmamak hususu özellikle aile içinde gerçekleşen

cinsel istismarların çocuk tarafından açıklanmasının aile tarafından engellenmesine sebep olabilmektedir. Buna bir web sitesinde yayınlanan şu haber örnek gösterilebilir:

Amcası tarafından istismara uğrayan E.A'nın dedesi "ellediyse ne olmuş. Senin g.tün bizim aile şerefimizden daha mı önemli" dedi. Bunu mahkeme salonunda söyledi. Duruşmada, herkesin gözü önünde... E.A.'nın babası istismarı gerçekleştiren kardeşi F.A.'dan şikayetçi olmadı. Aile içinde istismar olayını kapatmaya karar vermişler (Amcası tarafından cinsel istismar, 2019).

Haber metninden yapılan alıntıya göre, kız çocuğunun cinsel istismara uğraması, dedesi tarafından aile şerefinden daha önemsiz görülmüş, çünkü aile toplum önünde utanmıştır. Haber metninde görüldüğü gibi toplum içinde saygınlığı kaybetme endişesiyle ve kimi zaman geniş aile üyelerinin de baskısıyla aileler tarafından cinsel istismar vakalarının üstü örtülebilmektedir.

Erkekler açınsındansa, cinsel istismara uğradıklarının dile getirilmesi onların maskülen imajına zarar verebilmektedir (Fontes ve Plummer, 2010: 496). Erkeklik temsillerinin edilgenlik ve kırılmalılığı reddedici şekilde inşa edildiğı toplumlarda cinsel istismara uğramış olmanın ifade edilmesi erkeklik imajına zarar verebilmektedir. Bu açıdan toplumdaki sosyo-kültürel dönüşüm erkek çocukların açığa vurma davranışı göstermesini etkilemekte, hatta bu dönüşüm adli kayıtlara geçen rakamlara da yansiyabilmektedir (Mathews, Bromfield, Walsh, Cheng ve Norman, 2017).

Toplumda bulunan ırkçılık, ayrımcılık, soruşturma ve müdahaleleri zorlaştıran ekonomik engeller gibi çeşitli yapısal etmenler de cinsel istismarın açığa vurulmasına engel olabilmektedir (Fontes ve Plummer, 2010: 506). Toplumda ayrımcılığa ve sosyal dışlanmaya uğrayan çeşitli etnik gruplara mensup azınlık veya göçmen çocukların cinsel istismarı açığa vurması, gerek ilgili kurumlara ulaşamamaları, gerek toplumsal anlamda görmezden gelinmeleri nedeniyle daha zor olabilir. Kimi ülkelerde ise, ekonomik sebeplerle seks turizmi görüntüsüyle cinsel istismara göz yumulabilmektedir. Bu açıdan dünyanın bazı bölgelerinde, cinsel istismarın açığa vurulması sosyo-kültürel engellerle karşı karşıya olabilir. Bunun yanında yaşanan toplumun sosyal ve politik tarihi de farklı bir etkidir. Braithwaite (2018) Alaska'da yaptığı araştırmada sömürgecilik, baskı ve ötekileştirme gibi sosyal, tarihi ve politik temaların cinsel istismarın açığa vurulmasını etkilediğini belirtmiştir. Yerli Alaska ailelerinin topluluklarına ve kültürlerine yönelik baskı ve marjinallestirmenin, bu kişilerin cinsel istismarı adli kurumlar ve çocuk koruma kurumları gibi kamu kurumlarına yaptıkları bildirimlerin düşük olmasıyla iç içe olduğunu belirtmiştir. Buna göre ait olunan sosyal grupların kamu otoriteleriyle ilişkisinin, toplumsal bütünleşmeyi

azaltarak cinsel istismarın resmî kurumlara bildirimini etkileyen bir boyut olduğu düşünülebilir.

Topluma ait bazı değerlerin cinsel istismarı uygulayan bireyin cinsiyeti üzerinden açığa vurma davranışını etkileyip etkilemediği de ele alınması gereken diğer konudur. Cinsel istismarı uygulayan bireyin cinsiyeti, cinsel istismarın açığa vurulması açısından yaygın olarak değerlendirilmiş bir değişken olmasa da sınırlı sayıda araştırma bu konuya yer vermiştir. Konuyla ilgili Lam (2014)'ın yaptığı araştırmada cinsel istismarı uygulayan bireyin erkek olması durumunda kadın olmasına göre daha fazla açığa vurma durumu görülmüştür. Buna göre cinsel istismarı uygulayanın kadın olması durumunda toplum tarafından durumun önemi minimize edilebilmekte, hatta istismara uğrayan çocuğun erkek olması durumunda, çocuk bu durumun gönüllü katılımcısı gibi algılanabilmektedir (Leone, Hawkins ve Bright, 2019: 376). Bu açıdan kadınların cinsel istismara uğrattığı erkek çocuklarıyla ilgili vakalar kolayca açığa vurulmuyor olabilir.

Genel olarak değerlendirme yapmak gerekirse, bireylerin etkileşim içinde olduğu mikro mezo ve makro düzeydeki sistemlerin birçok oluşumu içermesi ve bu oluşumların kendine ait sosyo-kültürel normları olması sebebiyle sosyo-kültürel etmenlerin açığa vurma davranışını etkileyen birçok değişkeni içerdiği söylenebilir.

3. Cinsel istismarın açığa vurulmasında sosyal hizmetin rolü

Sosyal hizmet cinsel istismara uğrayan çocuklarla doğrudan temas kurulan bir disiplindir. Çocukların cinsel istismardan korunması, cinsel istismara uğradığı şüphesi bulunan çocuklarla görüşme yapılması, istismara uğradığı tespit edilen çocuklara yönelik bakım, tedavi hizmetlerinin planlanması ve uygulanması konusu, çocukların refahının ve toplumun iyiliğinin sağlanması açısından sosyal hizmetin odağındadır. Bu kısımda, cinsel istismarın açığa vurulması sürecinde yapılabilecek sosyal hizmet müdahaleleri ele alınmıştır.

Sosyal hizmet için insanların ve toplumların iyilik hali esastır. Sosyal hizmet açısından bireylerin sosyal işlevselliklerinin artırılması amaçlanmakta, gerekli değerlendirme ve uygulamalar yapılırken birey çevresi içinde ele alınmaktadır. Hem bireyde hem çevrede yapılan değişikliklerle bireylerin sosyal işlevselliği arttırılmaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2014). Bu bağlamda, önceki bölümde ele alınan cinsel istismarın açığa vurulmasını etkileyen bireysel ve çevresel etmenler, sosyal hizmet açısından eşit ağırlık verilerek dikkate alınmalıdır.

Cinsel istismarın açığa vurulması için aracı olan etmenlerden biri profesyonel biriyle görüşmektir. Bu görüşmeyi yapacak profesyonellerden biri de sosyal çalışmacıdır.

Sosyal çalışmacılar, cinsel istismara uğradığından şüphelenilen çocuklarla görüşürken, öncelikle çocukların bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişimiyle ilgili bilgi sahibi olmalıdır. Zira görüşme tekniği çocukların gelişim düzeyine göre şekillenebilmektedir. Örneğin küçük çocuklarla bu amaçla görüşme yapılırken hikâye tamamlama, resim çizme, oyuncak bebeklerle oynama gibi tekniklerle kendilerini ifade etmeleri kolaylaştırılabilmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 527).

Çocukla görüşme yaparken ne olduğunu anlatması için çocuğun kendi sözcüklerini kullanmasını teşvik etmek ve çocuğun yaşına uygun kelimeler kullanmak çocuğun cinsel istismarı açığa vurmasını kolaylaştırabilmektedir. Görüşmenin, zaman açısından aceleye yer verilmeyecek ve gerekirse ara verilecek şekilde planlanması önemlidir. Görüşme sırasında yönlendirici veya telkin edici sorular kullanmaktan kaçınılması dikkat edilmesi gereken bir husustur. Görüşme esnasında kullanılan kelime ve soru kalıplarının dikkatlice seçilmesi, örneğin niçin gibi soru kalıpları çocuğu suçlu hissettirebileceği için bu kalıpların kullanılmasından kaçınılması dikkate değer bir diğer husustur (Kadushin ve Kadushin, 1997'den aktaran; Erkan, 2004). Görüşme sırasında ucu açık sorular sorulması, çocuğun kafasını karıştıracak ve tam olmayan cevaplar vermesine neden olacak çoklu seçeneklerden ve evet/hayır cevaplı sorulardan kaçınılması da önemli bir diğer husustur (UNICEF, 2015: 69).

Çocukların konuyla ilgili suçlanma, cezalandırılma veya kendisine inanılmama gibi korkuları olabileceği için sosyal çalışmacı mülakat sırasında çocukla kuracağı ilişki ve iletişim tarzına ve çocuğa vereceği tepkilere dikkat etmelidir. Profesyonellerin suçlayıcı tarzda yaklaşması çocuğun kendini suçlu hissetmesine ve ifadesini geri almasına sebep olabileceken, çocuğa inanç, ilgi ve empati göstermesi durumunda, çocuk daha fazla hizmet almaya istekli olabilmekte ve böylece de profesyonelin uygun bakım ve tedavi sunması kolaylaşabilmektedir (UNICEF, 2015: 60). Profesyoneller çocuğun yanı sıra istismarı uygulayan birey hakkında da yargıda bulunmaktan kaçınan bir tavır sergilemelidir (Topçu, 2009: 283). Profesyonel, çocuğa açıklama yapması için baskı yapmamalı, çocuğun açıklama yapması ona anlıyorum, tamam gibi kelimelerle geribildirim verilerek teşvik edilmelidir (Eren Gümüş, 2017).

Görüşme esnasında çocuklarla ilgili dikkatlice gözlem yapılması önemli bir noktadır. Çünkü çocuklar cinsel istismarı öncelikle sözlü olarak ifade etmek yerine davranışlarıyla gösterebilmektedir. Çocuklar tarafından gösterilen bu davranışlara çocukluk çağı mastürbasyonu, oyuncaklarla veya evcil hayvanlarla normal olmayan cinsel oyunlar oynanması, diğer çocuklara birtakım cinsel davranışlar uygulamak, yetişkinlere karşı uygunsuz cinsel tavırlar, cinsel aktiviteyle ilgili beklenmedik bilgi

yüzeyi, yaptıkları çeşitli sanat ve resim aktivitelerinde tuhaf cinsel temalara yer vermeleri gibi davranışlar örnek verilebilir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 325).

Çocuklar cinsel istismarla ilgili nadiren yalan söylemektedir. Buna rağmen sosyal çalışmacı, çocuğun istismarı anlatırken zorlanıp zorlanmadığını, istismarla ilgili sahici duygular gösterip göstermediğini, ifadesinin bir yetişkin tarafından yönlendirilip yönlendirilmediğini, çocuğun ebeveyniyle etkileşimini ve ebeveyne bu durum açıklandığında ebeveynin verdiği tepkileri dikkate alarak çocukların ifadelerinin doğruluğunu değerlendirebilir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 529-530).

Bir diğer husus, cinsel istismarın açığa vurulması sürecinde çocukları engelleyebilen ailevi etmenler, toplumsal normlar gibi çevresel koşulların sosyal çalışmacı tarafından dikkate alınması gerekliliğidir. Bahsedilen çevresel etmenlere müdahale etmek, çocukların açığa vurmasını engelleyen bireysel etmenlerle ilgili değişim de sağlayabilir. Çünkü bu koşullar birbiriyle örtüktür. Zira çocukların cinsel istismarı açığa vurmasını engelleyen bilişsel değerlendirmeler ve korku, utanç, suçluluk gibi duygular çevreden alınacak tepkilerden bağımsız değildir. Bunun için ailenin benimsediği toplumsal değerler çocuğun korunması ve desteklenmesi odağında aile üyeleriyle birlikte değerlendirilebilir (Öztürk, 2009: 96). Böylece çocuğun cinsel istismarı açığa vurma konusundaki ailenin ve toplumun kültürel kodlarından kaynaklanan korkuları bertaraf edilebilir.

Cinsel istismara uğrayan çocuğun istismarı açığa vurmasıyla adli süreçleri de içeren yeni süreçler başlayacaktır. Bu süreçte sosyal çalışmacının üstleneceği temel rollerden biri vaka yöneticiliğidir. 'Vaka yöneticiliği rolü, müracaatçının ihtiyaçlarının değerlendirerek, bu ihtiyaçların giderilmesi için diğer kaynaklardan sağlanacak eşya ve hizmetlerin dağıtımının düzenlendiği ve koordine edildiği bir roldür. Bu aşamada müracaatçı ve hizmet sağlayanlarla yakın temasta bulunularak gereken hizmetlerin, planlandığı gibi ve uygun zamanda müracaatçıya ulaşması sağlanmaktadır (Hepworth, Rooney, and Larsen (1997)'den aktaran; Zastrow, 2015: 43). Bu rol bağlamında, çocuğun gelişimsel özellikleri, ailesinin özellikleri ve duruma bağlı ihtiyaçlarının belirlenmesiyle, bunların giderilmesi amacıyla gerekli kaynak ve desteğe erişmesi için gereken irtibatların sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda gereken tıbbi tedaviyi ve psiko-sosyal desteği verecek profesyonellerle çocuğun bağlantısı kurulabilir. Bu süreçte çocuğu mahkemeye hazırlamak ve gelecek yaşamı için düzenlemeler yapmak da gerekebilir (Easton Wickham ve West, 2002: 63).

Adli süreçler çocuklar için bilinmezliklerle doludur. Bu açıdan çocuklar için stres kaynağı olabilmektedir. Süreç içinde çocuk birçok zorlukla karşılaşabilmektedir.

Örneğin çocuklar cinsel istismarla ilgili hikâyeyi emniyet güçlerine ve savcılığa tekrar tekrar anlatmak durumunda kalabilmektedir. İfade verirken çocuklar sıklıkla utanç, öfke, pişmanlık ve korku hissedebilmektedir (Bilgin ve Mavili, 2017). Bu durumda sosyal çalışmacılar savunuculuk rolü üstlenebilir. Sosyal hizmetin savunuculuk rolünde, çocuğun özel ihtiyaçları yansıtılarak, ceza adalet sisteminde yapılması gereken yapısal ve usule ilişkin değişikliklerle ilgilenilebilir. Bu değişiklikler arasında polis ve savcıyla ortak görüşme, çocukların aynı hikâyeyi daha az sefer anlatması için yasal süreç boyunca aynı savcının ilgilenmesi ve çocuğun daha rahat edeceği ve potansiyel olarak daha az travmatize olacağı özel tasarlanmış çocuk görüşme odaları oluşturmak bulunmaktadır (Conte ve Berliner, 1981: 605). Bu durumun çocuğun üstün yararına uygun şekilde sağlanması önemlidir.

Cinsel istismarın açığa çıkmasıyla, istismarı uygulayanın aile bireyi olduğu veya ailenin çocuğu istismarın tekrarından koruyamayacağı durumlarda çocuğun aileden alınarak korumaya alınacağı sosyal hizmet uygulamaları gerekli olabilir. Bu durumda sosyal çalışmacı çocuğun aileden uzaklaştırılmasını sağlar ve çocuğa bakım verecek kişilerin istismarın etkileriyle başa çıkmalarına yardımcı olmak için onlarla birlikte planlı çalışmayı üstlenir, kendilerine bu durum için yardımcı olabilecek toplum kaynakları hakkında bilgi verebilir (Easton Wickham ve West, 2002: 63). Bu süreçte çocukla ilgili çalışmalar yaparken, çocuğun çevresine de müdahaleler yaparak çocuğu güçlendirebilir. Örneğin istismar uygulamamış ebeveynin özellikle annenin açığa vurma sürecinde çocuğa destek olmasını sağlamak ve çocukla anne arasındaki bağı güçlendirmek cinsel istismarın çocuk ve ailenin üzerindeki travmatik etkisini azaltabilir (Lovett, 2004: 368).

SONUÇ

Cinsel istismara uğramak çocukları korunmaya ve yönlendirilmeye muhtaç hale getirebildiği için, cinsel istismarın açığa vurulmasını kolaylaştıran ve engelleyen etmenlerin titizlikle incelenmesi gerekmektedir.

Cinsel istismarın açığa vurulması birçok etmenle etkileşim halinde olan bir süreçtir. Bu etmenlerin bazıları cinsel istismara uğrayan bireyle ilgili bazıları da çevreyle ilgilidir. Bu etmenler bireysel düzeyde bireyin bilişsel özelliklerini, duygusal dünyasını, yaşını, gelişim düzeyini ve cinsiyetini içermektedir. Bu bireysel düzeydeki etmenler cinsel istismarı açığa vurma sürecinde hem birbirlerini etkilemekte hem de aile ve toplumla ilgili çevresel etmenlerden etkilenmektedir.

Cinsel istismar vakalarına koruma ve destek mekanizmalarını sağlayacak hukuki müdahale, tıbbi müdahale ve sosyal hizmet müdahaleleri için harekete geçirici güç,

açığa vurma davranışıdır. Cinsel istismarın açığa vurulması için gereken mekanizmaların harekete geçirilmesindeki en önemli bilimsel ve mesleki aktörlerden biri sosyal hizmettir. Sosyal hizmet açısından cinsel istismar vakalarının açığa vurulmasını kolaylaştırmak için birtakım çalışmalar yapılabilir. Bunun için çocuk ve çocukların etkileşimde bulunduğu sistemlerin üyelerinin cinsel istismar kavramı ve çocukların cinsel istismarı hangi biçimlerde açığa vurabileceği konusunda eğitileceği sosyal hizmet programları uygulanması faydalı olabilir. Bu eğitim programları sayesinde, cinsel istismara uğrayan çocukların kendilerini ifade etmelerinin önündeki inanılmama veya suçlanma durumlarının önüne geçilebilir.

Cinsel istismar olarak değerlendirilecek davranışlar hakkında çocukların bilgilendirilmeleri, bu davranışın bir suistimal olduğu konusunda bilinçlendirilmeleri ve istismarı bildirebilmeleri adına güçlendirilmeleri, çocukların bu yönde kandırılmalarını engelleyebilir. Bunun yanında çocukların cinsel istismarı ifade edebileceği planlı, rolleri belli ve çocuk açısından ulaşılabilir destek merkezlerinin olması cinsel istismarın açığa vurulmasını kolaylaştırabilir. Bu anlamda ilgili sosyal hizmet kurumlarının toplumdaki tüm sosyo-ekonomik düzeydeki bireyleri sosyal dışlanmaya maruz bırakmayacak şekilde içermesi, kurum personelinin ulaşılabilir olması, bireylerin cinsel istismarın açığa vurulması için bu kurumlara başvurmasını kolaylaştırabilir. Bu kurumların ailelerle kolayca temas edebilecek eğitimli personel kapasitesine sahip olması da cinsel istismar açısından riskli durumları azaltabilir ve var olan vakaların tespitini kolaylaştırabilir.

Cinsel istismara uğramış bireyin çocuk veya ergen olması veya duygusal, zihinsel ve fiziksel gelişiminin birbirinden farklı düzeyde olması açısından, bu bireylere farklı değerlendirme ve destek süreçleri gerekebilir. Bunun için sosyal hizmetin bağlantı kurma rolüyle cinsel istismara uğramış bireyin ihtiyacı olan destekle ivedilikle buluşması sağlanabilir.

Toplumların dilinde ve kültüründe gömülü olan cinsiyet, çocukluk, çocuk hakları ve cinsellikle ilgili tabu ve sosyal temsiller de açığa vurma sürecini çevrelediği için, bu parametreler açısından yapılacak müdahaleler de açığa vurma sürecini kolaylaştırabilir. Nitekim toplum düzeyinde bazı sosyal hizmet uygulamaları, cinsel istismara uğramış bireylerin konuyla ilgili yaşadığı utanç gibi toplumdaki bağımsız değerlendirilmeyecek duyguların oluşumunu azaltacak toplumsal ortam hazırlayabilir.

KAYNAKÇA

- Aktepe, E., Işık, Kocaman, O. ve Eroğlu, F. Ö. (2013). Bir üniversite hastanesinde değerlendirilen cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerin demografik ve klinik özellikleri. *Yeni Symposium*, 51(2), 115–120. Erişim adresi: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=90534283&lang=tr&site=eds-live>
- Alaggia, R. (2004). Many ways of telling: Expanding conceptualizations of child sexual abuse disclosures. *Child Abuse & Neglect*, 28, 1213-1227. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.03.016>
- Alaggia, R. (2010). An ecological analysis of child sexual abuse disclosure: Considerations for child and adolescent mental health. *Journal of the Canadian Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 19(1), 32–39. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/41192621_An_Ecological_Analysis_of_Child_Sexual_Abuse_Disclosure_Considerations_for_Child_and_Adolescent_Mental_Health
- Alaggia, R. (2005) Disclosing the Trauma of Child Sexual Abuse: A Gender Analysis, *Journal of Loss and Trauma*, 10:5, 453-470, DOI: 10.1080/15325020500193895.
- Alaggia, R., & Kirshenbaum, S. (2005). Speaking the unspeakable: Exploring the impact of family dynamics on child sexual abuse disclosures. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 86(2), 227–234. doi:10.1606/1044-3894.2457
- Amcası tarafından cinsel istismara uğradı. (2019, On dokuz Kasım). Erişim adresi: <https://www.sondakikaturk.com.tr/gundem/amcasi-tarafindan-cinsel-istismara-ugradi-mahkemede-dedeseni-h156071.html>
- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders : DSM-5. (5. edisyon). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Assink, M., van der Put, C. E., Meeuwssen, M. W. C. M., de Jong, N. M., Oort, F. J., Stams, G. J. J. M., & Hoeve, M. (2019). Risk factors for child sexual abuse victimization: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 145(5), 459–489. <https://doi.org/10.1037/bul0000188>
- Azzopardi, C., Eirich, R., Rash, C. L., MacDonald, S., & Madigan, S. (2019). A meta-analysis of the prevalence of child sexual abuse disclosure in forensic settings. *Child Abuse & Neglect*, 93, 291-304. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.11.020>
- Bae, S. M., Kang, J. M., Hwang, I. C., Cho, H., & Cho, S.-J. (2017). Intelligence is associated with voluntary disclosure in child sexual abuse victims. *Journal of Adolescent Health*, 61(3), 335–341. doi:10.1016/j.jadohealth.2017.04.005
- Bilgin, Ö, Mavili, A. (2017). Kurum bakımındaki cinsel istismar mağduru çocuklara ilişkin bir araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 105-128. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tushad/issue/31868/368472>
- Bradley, A. R., & Wood, J. M. (1996). How do children tell? The disclosure process in child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 20(9), 881–891. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(96\)00077-4](https://doi.org/10.1016/0145-2134(96)00077-4)
- Braithwaite, J. (2018). Colonized silence: Confronting the colonial link in rural Alaska native survivors' non-disclosure of child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(6), 589–611. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1491914>
- Brattfjell, M. L., & Flåm, A. M. (2019). "They were the ones that saw me and listened." From child sexual abuse to disclosure: Adults' recalls of the process towards final disclosure. *Child Abuse and Neglect*, 89, 225–236. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.11.022>

- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development Experiments By Nature and Design*. United States of America: Harvard University Press.
- Conte, J. R., & Berliner, L. (1981). Sexual abuse of children: implications for practice. *Social Casework: The Journal of Contemporary Social Work*, 62(10), 601–606. doi:10.1177/104438948106201004
- Easton Wickham, R. & West, J. (2002). *Therapeutic Work with Sexually Abused Children*. Great Britain: Sage Publications.
- Easton, S. D. (2013). Disclosure of child sexual abuse among adult male survivors. *Clinical Social Work Journal*, 41(4), 344. <https://doi.org/10.1007/s10615-012-0420-3>
- Easton, S. D. (2020). Disclosure of child sexual abuse: Directions for breaking new ground. *Child Abuse & Neglect*, 99, Çevrimiçi ön yayın. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104287>
- Eren Gümüş, A. (2017). Çocuk cinsel istismarı Őüphesinin bildirimini öncesinde çocukla yapılacak ilk görüşme. *Klinik Psikiyatri*, 20, 45-58. doi: 10.5505/kpd.2017.32032
- Erkan, G. (2004). Cinsel yönden istismar edilen çocuklarla mülakat. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 15(1), 9-14. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48415/613425>
- Faller, K. C. (2020). The child sexual abuse disclosure controversy: New perspectives on an abiding problem. *Child Abuse & Neglect*, 99, Çevrimiçi ön yayın. doi:10.1016/j.chiabu.2019.104285
- Fontes, L. A., & Plummer, C. (2010). Cultural issues in disclosures of child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(5), 491–518. doi:10.1080/10538712.2010.512520
- Gagnier, C., & Collin-Vézina, D. (2016). The disclosure experiences of male child sexual abuse survivors. *Journal Of Child Sexual Abuse*, 25(2), 221–241. <https://doi.org/10.1080/10538712.2016.1124308>
- Gilligan, P. & Akhtar, S. (2006). Cultural barriers to the disclosure of child sexual abuse in asian communities: Listening to what women say. *The British Journal of Social Work*, 36(8), 1361-1377. doi: 10.1093/bjsw/bch309
- Goodman-Brown, T. B., Edelstein, R. S., Goodman, G. S., Jones, D. P. & Gordon, D. S. (2003). Why children tell: a model of children's disclosure of sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 27(5), 525–540. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(03\)00037-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(03)00037-1)
- Hershkowitz, I., Lanes, O., & Lamb, M. E. (2007). Exploring the disclosure of child sexual abuse with alleged victims and their parents. *Child Abuse & Neglect*, 31(2), 111–123. doi:10.1016/j.chiabu.2006.09.004
- Hunter, S. V. (2011). Disclosure of child sexual abuse as a life-long process: Implications for health professionals. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 32(2), 159-172. <https://doi.org/10.1375/anft.32.2.159>
- Hunter, S.V. (2015). Perceptions of the role of mothers in the disclosure and nondisclosure of child sexual abuse: A qualitative study. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24, 887–907. doi: 10.1080/10538712.2015.1092005
- Işık, Ü., Aktepe, E., Şimşek, F., Akyıldız, A. ve Yıldız, A. (2019). Isparta ilinde bir üniversite hastanesinde değerlendirilen cinsel istismar mağdurlarının sosyodemografik, klinik ve ailevi özellikleri: 2014 – 2018 verileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 10(1), 53-57. <https://doi.org/10.22312/sdusbed.514228>
- Kellogg, N. D., Koek, W., & Nienow, S. M. (2020). Factors that prevent, prompt, and delay disclosures in female victims of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 101, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104360>
- Lahtinen, H.-M., Laitila, A., Korkman, J., & Ellonen, N. (2018). Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. *Child Abuse & Neglect*, 76, 84–94. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.10.011>

- Lam, K. Y. I. (2014). Factors associated with adolescents' disclosure of sexual abuse experiences in Hong Kong. *Journal of Child Sexual Abuse*, 23(7), 768–791. doi:10.1080/10538712.2014.950398
- Leclerc, B., & Wortley, R. (2015). Predictors of victim disclosure in child sexual abuse: Additional evidence from a sample of incarcerated adult sex offenders. *Child Abuse & Neglect*, 43, 104–111. doi:10.1016/j.chiabu.2015.03.003
- Lemaigre, C., Taylor, E. P., & Gittoes, C. (2017). Barriers and facilitators to disclosing sexual abuse in childhood and adolescence: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 70, 39–52. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.009>
- Leone, C., Hawkins, L. B. & Bright, M. (2019) Minimizing mistreatment by female adults: the influence of gender-based social categories and personality differences on attitudes about child sexual abuse. *The Journal of Psychology*, 153:4, 361-382. doi: 10.1080/00223980.2018.1541439
- Linell, H. (2015). The process of disclosing child abuse: a study of Swedish Social Services protection in child abuse cases. *Child & Family Social Work*, 22, 11–19. doi:10.1111/cfs.12245
- Lovett, B. B. (2004). Child sexual abuse disclosure: Maternal response and other variables impacting the victim. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 21(4), 355. <https://doi.org/10.1023/b:casw.0000035221.78729.d6>
- Mathews, B., Bromfield, L., Walsh, K., Cheng, Q., & Norman, R. E. (2017). Reports of child sexual abuse of boys and girls: Longitudinal trends over a 20-year period in Victoria. *Australia. Child Abuse & Neglect*, 66, 9–22. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.01.025>
- Mathews, S., Hendricks, N., & Abrahams, N. (2016). A psychosocial understanding of child sexual abuse disclosure among female children in South Africa. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(6), 636–654. doi:10.1080/10538712.2016.1199078
- McElvaney, R. (2013). Disclosure of child sexual abuse: Delays, non-disclosure and partial disclosure. What the research tells us and implications for practice. *Child Abuse Review*, 24(3), 159–169. doi:10.1002/car.2280
- McElvaney, R., Greene, S., & Hogan, D. (2011). Containing the secret of child sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(6), 1155–1175. doi:10.1177/0886260511424503
- McElvaney, R., Moore, K., O'Reilly, K., Turner, R., Walsh, B., & Guerin, S. (2020). Child sexual abuse disclosures: Does age make a difference? *Child Abuse & Neglect*, 99, Çevrimiçi ön yayın. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104121>
- Melville, J. D., Kellogg, N. D., Perez, N., & Lukefahr, J. L. (2014). Assessment for self-blame and trauma symptoms during the medical evaluation of suspected sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 38(5), 851–857. doi:10.1016/j.chiabu.2014.01.020
- Morrison, S. E., Bruce, C., & Wilson, S. (2018). Children's disclosure of sexual abuse: A systematic review of qualitative research exploring barriers and facilitators. *Journal Of Child Sexual Abuse*, 27(2), 176–194. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1425943>
- O'Leary, P. J., & Barber, J. (2008). Gender differences in silencing following childhood sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 17(2), 133–143. doi:10.1080/10538710801916416
- O'Leary, P., Coohy, C., & Easton, S. D. (2010). The effect of severe child sexual abuse and disclosure on mental health during adulthood. *Journal Of Child Sexual Abuse*, 19(3), 275–289. <https://doi.org/10.1080/10538711003781251>
- Öztürk, A. (2009). Çocuğun cinsel istismarı ve aileyle çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (2), 89-98. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48445/613688>

- Paslı, F. (2017). Cinsel İstismara uğrayan çocukların ekolojik sistem yaklaşımı açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 39-53. Erişim adresi: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ir00559a&AN=tuda.article.357039&lang=tr&site=eds-live>
- Sanderson, C. (2006). *Counselling adult survivors of child sexual abuse* (3. edisyon). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Santrock, J.W. (2019). *Life-span development*. 17. Edition. New York: Mcgraw-Hill Education
- Sheafor, W. ve Horejsi, J. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Stiller, A., & Hellmann, D. F. (2017). In the aftermath of disclosing child sexual abuse: Consequences, needs, and wishes. *Journal of Sexual Aggression*, 23(3), 251–265. doi:10.1080/13552600.2017.1318964
- Tashjian, S. M., Goldfarb, D., Goodman, G. S., Quas, J. A., & Edelstein, R. (2016). Delay in disclosure of non-parental child sexual abuse in the context of emotional and physical maltreatment: A pilot study. *Child Abuse & Neglect*, 58, 149–159. doi:10.1016/j.chiabu.2016.06.020
- Tat, M. C., & Öztürk, A. (2019). Ecological system model approach to self-disclosure process in child sexual abuse. *Current Approaches in Psychiatry / Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(3), 363–385. <https://doi.org/10.18863/pgy.455511>
- Topal, Y., Balcı, Y., & Erbaş, M. (2018). Muğla'da 18 yaş ve altı cinsel istismar olgularının retrospektif değerlendirilmesi. *Ortadoğu Tıp Dergisi*, 10(2), 135–141. <https://doi.org/10.21601/ortadogutipdergisi.367348>
- Topçu, S. (2009). *Cinsel istismar*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- UNICEF. (2015). Cinsel İstismar Mağduru Çocuklara Bakım Kılavuzu İnsani yardım ortamlarında sağlık ve psikososyal hizmet sunucuları için kılavuz. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/cinsel-istismar-ma%C4%9Fduru-%C3%A7ocuklara-bak%C4%B1m-k%C4%B1lavuzu>
- Xiao, H. & Smith-Prince, J. (2015). Disclosure of childhood sexual abuse by adult survivors: Disclosure of child sexual abuse: The case of pacific islanders. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24(4), 369–384. <https://doi.org/10.1080/10538712.2015.102229>
- Zastrow, C. (2015). *Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People*. Canada: Cengage Learning Publishing.